

Олександр Кравець, Сергій Лупенко, Андрій Луцків

Кафедра комп'ютерних систем та мереж,

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя, вул.Руська, 56, м.Тернопіль

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КРИПТОАНАЛІЗУ СУЧАСНИХ ПОТОКОВИХ ШИФРІВ

© Олександр Кравець, Сергій Лупенко, Андрій Луцків, 2012

Increasing efficiency of cryptanalysis of the modern stream ciphers this paper is devoted. Modern software for the algebraic cryptanalysis of stream ciphers are analyzed in article. The ways of optimization of modern cryptanalysis methods for stream ciphers by using parallel and distributed high-performance and data processing systems are proposed.

Keywords - cryptanalysis, stream ciphers, high-performance computing, computational clusters

Стаття присвячена підвищенню ефективності криптоаналізу сучасних поточкових шифрів. У статті проаналізовано сучасне програмне забезпечення для здійснення алгебраїчного криптоаналізу поточкових шифрів. Запропоновано шляхи оптимізації сучасних криптоаналітичних методів поточкових шифрів шляхом використання паралельних та розподілених високопродуктивних обчислювальних засобів.

Ключові слова - криптоаналіз, поточкові шифри, високопродуктивні обчислення, обчислювальні кластери

Вступ. Загальна постановка проблеми.

Криптостійкість поточкових алгоритмів шифрування, тобто стійкість до криптографічної атаки при певних фіксованих умовах вимірюється потрібною кількістю ресурсів для проведення криптоатаки. Ресурсами є такі величини:

1. Кількість інформації, яка необхідна для здійснення успішної атаки, а саме — необхідна кількість пар відомих або вибраних текстів.

2. Обчислювальна складність алгоритму криптоаналізу визначається ресурсами, необхідними для його виконання і є функцією, яка визначає залежність об'єму роботи, що виконується даним алгоритмом від розміру вхідних даних. На практиці виділяють дві складові обчислювальної складності: T (часову складність) і S (просторову складність або вимоги до пам'яті). T і S , як правило, подаються як функції від n , де n — розмір вхідних даних, тобто кількість відкритих і/або зашифрованих даних.

Так, величина T — час, який необхідний для здійснення успішної атаки, визначається кількістю тестових операцій шифрування атакуючим алгоритмом, виконання яких при дотриманні інших необхідних умов дає змогу, наприклад, визначити ключ шифрування.

Величина S — вказує на об'єм пам'яті, який необхідний для проведення успішної атаки. Ціла низка криптоатак не може бути реалізована на практиці у зв'язку з недостатнім обсягом оперативної та дискової пам'яті. Даний параметр визначає просторову складність криптоалгоритму.

Розглянемо детальніше ці складові.

1. При перехопленні трафіку, зазвичай, реалізується атака “man-in-the-middle” — тобто активне, або пасивне перехоплення трафіку. Ця задача суттєво спрощується, якщо використовуються безпроводні мережі зв'язку — у такому випадку можливим є використання типових користувацьких пристроїв. Для роботи з проводними каналами зв'язку також є ціла низка спеціалізованих пристроїв [1]. У сучасних цифрових мережах передачі даних значна частина інформації є службовою, тому можна відносно просто передбачити вміст пакетів, що передаються. А кількість пар відкритих текстів та відповідних їм зашифрованих визначається інтенсивністю трафіку та часом перехоплення інформації.

2. Часова характеристика T обчислювальної складності визначає кількість часу, необхідного для здійснення криптоаналізу потокового шифру.

У технічних характеристиках поточкових шифрів зазначають теоретичну криптостійкість, яка визначає стійкість шифру до методу повного перебору і, як правило, є 2^m , де m — довжина ключа. Стійкість до інших методів криптоаналізу, а саме, диференціального, лінійного та інших, є якісною характеристикою. Теоретична криптостійкість більшості поточкових шифрів базується на проблемах обчислюваної складності, які, належать до NP -класу складності. Задача криптоаналітика полягає у відшуванні такого алгоритму криптоаналізу, який міг би бути розв'язаний за поліноміальний час, тобто шуканий криптоаналітичний алгоритм мав би належати до P -класу обчислювальної складності. Просторова характеристика S може бути оцінена шляхом обрахунку типів даних та їх розмірності на всіх етапах криптоаналітичного дослідження.

У даному аспекті доцільно згадати про так звані “time-memory tradeoff”-методи, які передбачають за умови недостатніх процесорних ресурсів часу задіювати ресурси пам'яті, зокрема це використання “райдужних” таблиць. Успішним прикладом використання райдужних таблиць є криптоаналіз алгоритму A5 [2].

Зв'язок висвітленої проблеми із важливими науковими та практичними завданнями

Збільшення кількості мереж передачі даних різного призначення та масштабу, з різноманітними фізичними середовищами передачі даних (проводових та безпроводних), робота яких, базується на різноманітних протоколах і які мають різні архітектури, передбачає розробку надійних систем їх захисту. Системи захисту реалізовані у відповідних протоколах та алгоритмах шифрування. Досить часто в мережах передачі даних, зокрема безпроводних, використовуються потокові алгоритми шифрування, що зумовлено низькими обчислювальними потужностями, необхідними для функціонування алгоритму шифрування та особливостями протоколів передачі даних. До найвідоміших технологій належать: стандарт GSM (алгоритми A5/1, A5/2), UMTS (алгоритм UEA2/UIA2 (інші назви A5/4, SNOW 3G)), стандарт CDMA2000 (алгоритм ORYX), стандарт IEEE 802.11 b/g (алгоритм RC4 (протокол WEP)), стандарт IEEE 802.15.1-2002 (алгоритм E0), стандарт Geostationary Earth Orbit (GEO) Mobile Radio Interface (алгоритми GMR-1, GMR-2) та багато інших.

Криптостійкість деяких із наведених алгоритмів є незадовільною. Це зумовлено створенням нових методів та засобів криптоаналізу, тому необхідним є здійснення верифікації існуючих та створених алгоритмів шифрування.

Актуальність теми зумовлена необхідністю створення нових криптостійких до різних типів атак поточкових шифрів та верифікації вже існуючих. Важливим є фактор появи нового криптоаналітичного апарату, до якого можна віднести алгебраїчний криптоаналіз [3], а також зменшення ціни на високопродуктивні обчислювальні засоби, що робить їх доступнішими для потенційних зловмисників.

Мета і задачі дослідження. Метою даного дослідження є аналіз наявного математичного та програмного забезпечення криптоаналізу сучасних поточкових шифрів для виявлення факторів, які дадуть змогу підвищити його ефективність. Розглянемо основні кроки необхідні для досягнення поставленої мети.

1. Аналіз сучасних криптоаналітичних методів та найчастіше використовуваних алгоритмів шифрування.

2. Аналіз наявного криптоаналітичного програмного забезпечення та формулювання вимог до розробки власного (модифікації існуючого).

3. Виявлення основних факторів, які дадуть змогу підвищити його ефективність. Зокрема шляхом використання високопродуктивних обчислювальних засобів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розглянемо методи криптоаналізу сучасних потокових шифрів (Таблиця 1). Варто зазначити, що більшість методів криптоаналізу дають змогу отримати результат лише, з певною ймовірністю, водночас повторення криптоаналітичного експерименту з іншими вхідними параметрами дає змогу підвищити ймовірність.

Таблиця 1.

Характеристики поширених потокових алгоритмів шифрування

Потоковий шифр	Дата створення	Розробник (патент/стандарт)	Атака		Криптостійкий на даний час	Застосування
			Найбільш відома	Обчислювальна складність		
A5/1, A5/2	1987, 1989	Частина GSM-стандарту	На основі відомих відкритих текстів (райдужні таблиці, “time-memory tradeoff”)	2^{39}	ні	шифрування голосу в GSM-мережах
GEA5/1, GEA5/2	1993	Частина GSM-стандарту	Атака “розділяй і володарюй” (“time-memory tradeoff”)	2^{45}	ні	шифрування даних в GSM-мережах
Achterbahn -128/80	2006	Берндт Гамел, Рейнер Готферт, Олівер Найфер	Підбір для довжини фрейму $L \leq 244$. Кореляційна атака для $L \geq 248$.	2^{80}	так	Проект eSTREAM (EU ECRYPT)
FISH	1993	Siemens	Текстова атака	2^{11}	ні	Телефонія
E0	1999	Частина стандарту IEEE 802.15.1	Статична атака	2^{64}	так	Bluetooth
RC4	1987	Рон Райвест	На основі відомих відкритих текстів	$2^{13} (2^{33})$	ні	Протоколи SSL, WEP
Salsa20	До - 2004	Деніел Бернстейн	Метод ймовірнісно-нейтральних бітів	2^{251} для 8 раундів	так	Проект eSTREAM (EU ECRYPT)
Scream	2002	Шай Холеві, Дон коперсміт та Чаранжит Жугала	-	-	так	Шифрування даних на жорстких магнітних дисках
SEAL	1997	U.S. Patent 5,454,039, U.S. Patent 5,675,652	Метод ймовірнісно-нейтральних бітів	-	ні	Шифрування даних на жорстких магнітних дисках
SNOW 3G 2.0	До- 2003	ISO/IEC IS 18033-4	-	-	так	3rd Generation Partnership Project
SOSEMA NUK	До - 2004	Олівер Біллет, Ніколас Куртуа та ін. (без патентних обмежень)	-	-	так	3G-мережі
Turing	2000– 2003	Грегори Роуз і Філіп Хоукс (Qualcomm)	-	-	Так	CDMA-мережі

На основі теоретичних оцінок T та S , а також ймовірнісних характеристик отриманого результату, які вказують на кількість необхідних експериментів, можна отримати аналітичні значення часу та пам'яті для знаходження шуканих результатів. Врахування конкретних особливостей апаратно-програмних комплексів дає змогу отримати чисельні характеристики часу та пам'яті, які є близькими до абсолютних.

Найчастіше в ході криптоаналітичних досліджень використовуються диференціальний та лінійний методи [4], а також "mod n"-атака та метод пов'язаних ключів. До відносно нових належить метод алгебраїчного криптоаналізу, який був уперше запропонований Н. Куртуа [3]. На думку авторів даний метод є одним із найперспективніших, хоча його практичне використання й передбачає подальші дослідження. До його ключових особливостей у порівнянні з іншими варто віднести: універсальність (підходить як для поточкових, так і для блокових шифрів), здатність масштабуватися, можливості подальшого вдосконалення.

Алгебраїчні криптоаналітичні методи — це методи, які передбачають представлення криптографічних перетворень ключа, вхідних та вихідних даних для шифрування у вигляді деякого рівняння [3,5]. Тоді сукупності таких перетворень формують систему рівнянь. На сьогодні є реалізації даного підходу для криптосистем, які мають практичне використання [6]. Проте, його застосування для широкого кола шифросистем у багатьох випадках носить теоретичний характер, або не є в повній мірі досліджене на даний час. Загальна схема алгебраїчного криптоаналізу наведена на рисунку 1.

Можливість використання даного методу пов'язана з необхідністю розв'язання цілої низки теоретичних та прикладних задач, зокрема:

1. Представлення алгоритму шифрування у вигляді системи рівнянь у аналітичній формі.
2. Перетворення аналітичної форми криптоалгоритму до кон'юнктивної нормальної форми.
3. Розв'язання системи рівнянь у кон'юнктивній нормальній формі.

Якщо п.1 і п.2 вимагають чіткої математичної формалізації криптоаналітичної системи, то п.3 пов'язаний з чисельним розв'язком відповідної системи рівнянь великої обчислювальної складності.

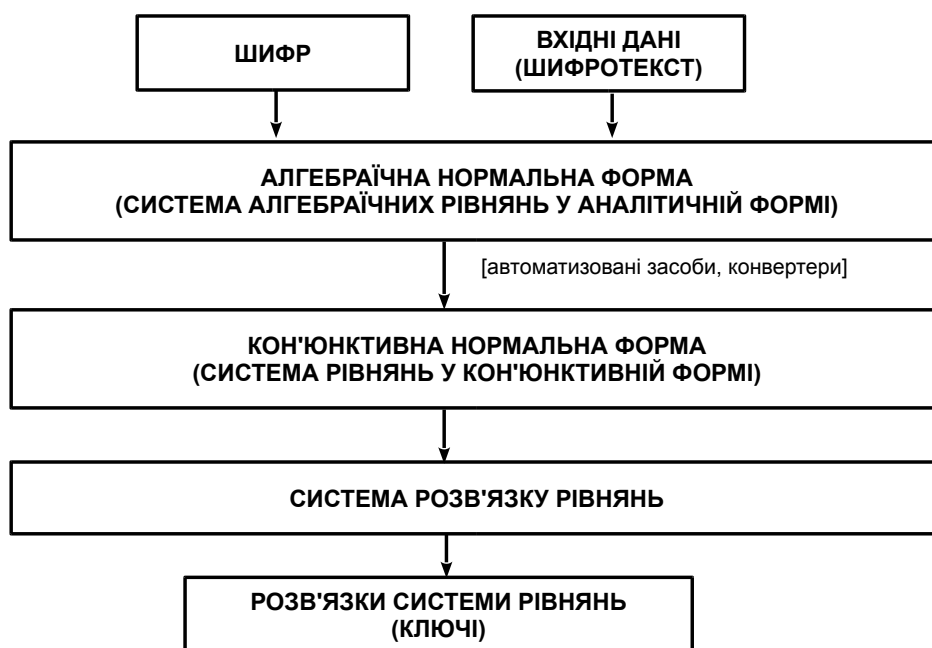

Рис. 1. Загальна схема алгебраїчного криптоаналізу

У [7] було представлено AES-128 великою системою рівнянь: 8000 рівнянь з 1600 невідомими. У працях Н. Куртуа показано, що складність розв'язання системи квадратних рівнянь з багатьма невідомими може бути суттєво спрощена, якщо система є розрідженою і має регулярну структуру, на прикладі алгоритмів AES та Serpent, а також були показані практичні реалізації атак на поточкові (LLI-128, Тоусрут та інші) та блокові (спрощені варіанти AES, Camellia, KHAZAD, MISTY-1, KASUMI та інші) шифри.

З метою спрощення процедури верифікації досліджуваних алгоритмів використовуються апаратно-програмні засоби криптоаналізу. Серед програмного забезпечення для алгебраїчного криптоаналізу варто виділити наступне:

1. Система програм Ніколаса Куртуа [3], який є автором даного методу. Програмне забезпечення є закритим і орієнтованим на спрощені версії алгоритмів.

2. Система програм Мартіна Альбрехта [8] є розширенням для відкритого математичного пакету sage.

3. Система програм Мета Суса [9] містить у собі цілу низку утиліт для реалізації відповідного методу: `cryptominisat2` (засіб для розв'язування рівнянь у кон'юнктивній нормальній формі), `anf2cnf` (конвертер з алгебраїчної нормальної в кон'юнктивну нормальну форму) та низка інших.

Дане програмне забезпечення варто розглядати, як прототипи, в яких реалізовано основні теоретичні положення автора методу, тому дані програмні продукти потребують доопрацювання та модифікації. Також варто зазначити, що програмне забезпечення п.2 і п.3 є відкритим і безкоштовним, що дає змогу скористатися ним при розробці власної криптоаналітичної системи.

Стосовно апаратних засобів, на думку авторів, доцільно використати для цього паралельну та розподілену комп'ютерну систему на базі GPU-кластера [10]. Проте, авторами розглядаються можливості реалізації таких задач й у грід-середовищі [11].

Аналіз отриманих наукових результатів

Підвищити ефективність зазначених методів криптоаналізу та криптоаналітичних систем у цілому, можна, шляхом:

- 1) зменшення розмірності системи рівнянь, і, відповідно, зменшення трудомісткості алгоритму;
- 2) декомпозиції та наступного розпаралелення фрагментів обчислювальної задачі між обчислювальними засобами;
- 3) використання спеціалізованих апаратних та програмних технологій, які б дозволили оптимізувати час виконання програм.

Перші два шляхи передбачають модифікацію алгоритмічного та математичного, а третій програмного забезпечення.

Модифікація програмного забезпечення полягає у розпаралеленні та векторизації деяких блоків криптоаналітичних алгоритмів. Розпаралелення полягає у паралельному опрацюванні окремими підпроцесами на окремих обчислювальних пристроях фрагментів обчислювальних задач алгоритму. Оскільки, потокові шифри побудовані на використанні регістрів зсуву зі зворотніми зв'язками, тобто йде опрацювання векторів даних, то доцільно здійснити векторизацію алгоритмів шляхом використання векторних інструкцій сучасних процесорів, а саме SSE, SSE2, AVX і т.п. Авторами здійснюється модифікація наведеного програмного забезпечення для алгебраїчного криптоаналізу поточкових шифрів шляхом розпаралелення та векторизація фрагментів коду з метою реалізації апаратно-програмного комплексу для криптоаналізу.

Декомпозицію обчислювальної задачі планується здійснювати на етапах опрацювання вхідних даних — використовуючи декомпозицію за даними та на етапі розв'язання системи рівнянь — шляхом використання функціональної декомпозиції. При створенні програмної системи, з урахуванням архітектурних особливостей обчислювального GPU-кластера [10], буде використано наступні види паралелелізму:

- дрібнозернистий та середньозернистий — на рівні GPU-пристроїв, використовуючи технологію OpenCL;
- крупнозернистий — на рівні кластера, або грід-системи, шляхом використання технології MPI.

Висновки і перспективи подальших наукових розвідок

Розглянуто теоретичні аспекти криптоаналізу поточкових шифрів. Наведено та здійснено короткий аналіз відомих методів та засобів криптоаналізу поточкових шифрів. Сформульовано рекомендації щодо подальшого вдосконалення відомих криптоаналітичних методів.

Подальші наукові дослідження передбачають:

- розробку систем рівнянь у нормальній алгебраїчній формі, які б описували спрощені аналоги вітчизняних алгоритмів шифрування, з метою їх криптоаналітичного дослідження методами алгебраїчного криптоаналізу;
- модифікацію існуючого програмного забезпечення для його виконання в паралельних та розподілених обчислювальних системах, зокрема на GPU-кластерах та в ґрід-системах;
- тестування, відлагодження й коригування існуючого програмного забезпечення з урахуванням недоліків його роботи;
- створення комплексної системи для криптоаналізу потокових шифрів з урахуванням вимог організацій стандартизації.

Перелік посилань

1. *Network Taps. Net Optics. Inc.* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.netoptics.com/products/network-taps> — Назва з екрану.
2. J. Golic, *Cryptanalysis of Alleged A5 Stream Cipher, proceedings of EUROCRYPT'97, LNCS 1233, pp.239-255, Springer-Verlag 1997.*
3. Courtois N., Klimov A., Patarin J, Shamir A. *Efficient Algorithms for Solving Overdefined Systems of Multivariate Polynomial Equations B.Prenell (Ed.): EUROCRYPT 2000, LNCS 1807, pp.392-407, 2000. Springer-Verlag Berlin Heidelberg 2000.*
4. H. M. Heys and S. E. Tavares. *The design of substitution-permutation networks resistant to differential and linear cryptanalysis. In CCS '94: Proceedings of the 2nd ACM Conference on Computer and communications security, pages 148–155, New York, NY, USA, 1994. ACM Press.*
5. Johannes Buchmann, Jintai Ding, Mohamed Saied Emam Mohamed, Wael Said Abd Elmageed Mohamed *MutantXL: Solving Multivariate Polynomial Equations for Cryptanalysis. Dagstuhl Seminar Proceedings 09031. Symmetric Cryptography.* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://drops.dagstuhl.de/opus/volltexte/2009/1945> — Назва з екрану.
6. Nicolas T. Courtois, Sean O'Neil and Jean-Jacques Quisquater: *Practical Algebraic Attacks on the Hitag2 Stream Cipher, In 12th Information Security Conference, ISC 2009, Pisa, Italy 7-9 September 2009, Springer LNCS 5735, pp. 167-176.*
7. N. Ferguson, R. Shroeppe, and D. Whiting, *A simple algebraic representation of the AES, Selected Areas in Cryptography, SAC 2001, S. Vaudenay and A.M. Youssef (editors), Lecture Notes in Computer Science, vol. 2259, Springer-Verlag, Berlin – New York, 2001, pp. 103–111.*
8. Martin Albrecht *source code for algebraic attacks.* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: https://bitbucket.org/malb/algebraic_attacks - Назва з екрану.
9. *CryptoMiniSat2* [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.msoos.org/cryptominisat2/> - Назва з екрану.
10. Загородна Н. В., Лупенко С. А. Луцків А. М. *Обґрунтування вибору доступних програмно-апаратних засобів високопродуктивних обчислювальних систем для задач криптоаналізу. // Електроніка та системи управління. 2011. №1(27). - К.: НАУ, 2011. - с.42-50.*
11. Загородна Н. В., Лупенко С. А. Луцків А. М. *Реалізація сучасних криптоаналітичних методів у обчислювальному ґрід-середовищі на основі кластерних архітектур. // Електроніка та системи управління. 2011. №3(29). - К.: НАУ, 2011. - с.5-15.*